

типоформувальними ознаками. Основними критеріями в цій сфері слугували цільова й читацька зорієнтованість, а також зміст видань. Зокрема, за цільовим і читацьким призначенням усю періодику поділено на: *офіційні, суспільно-політичні, фахові та клерикальні видання*. Своєю діяльністю місцева преса утверджувала серед населення краю необхідність перетворення України в автономію, залучала всіх національно свідомих громадян до визвольних змагань за здобуття державної самостійності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Грибоєдов С. Преса доби Центральної ради як джерело історичних досліджень її воєнної політики: (за матеріалами період. видань): автореф. дис. канд. іст. наук / Київ. держ. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1997. С. 4.
2. Солдатенко В. Большевистская пресса Украины в 1917–1918 гг.: ист.-библиогр. обзор. Київ, 1979. С.17.
3. Сірий Ю. З історії видавничої справи на Україні. Прага, 1940. С. 26
4. Білінський М. Часописи Поділля: Історико-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні та 10-ліття існування УРСР. Вінниця, 1927–1928. С. 139.
5. Губа П. Українське відродження: спроба джерелознав. оцінки вітчизн. преси 1917–1920 рр. / Черкас. держ. технолог. ун-т. Черкаси, 2002. С. 25
6. Селянська думка. 1917. 22 груд.
7. Свободный голос. 1917. 15 март.
8. Народна воля. 1917. 29 трав.
9. Гутковский В. Українська журналістика Наддніпрянщини (II пол. XIX ст. – 1920 рр.): генезис, проблематика виступів, державотворча функція / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: ЛА «Піраміда», 2001. С. 122.

Надія Петрова

ПРАВООХОРОННА СИСТЕМА ГЕТЬМАНАТУ: ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ВАРТИ НА ПОДІЛЛІ

Анотація. У статті розглянуто організацію та діяльність Державної варті на території Вінниччини в період існування Української Держави гетьмана Павла Скоропадського.

Ключові слова: Українська Держава, Павло Скоропадський, Гетьманат, Державна варта, Вінниччина, Поділля, охоронні структури, правоохоронні органи, політична опозиція, кримінал.

THE LAW ENFORCEMENT SYSTEM OF THE HETMANATE: ACTIVITIES OF THE STATE GUARD IN PODILLA

Abstract. *The article reports on the organization and activities of the State Guard in the territory of Vinnytsia during the existence of the Ukrainian State of Hetman Pavlo Skoropadsky.*

Keywords: *Ukrainian State, Pavlo Skoropadsky, Hetmanate, State Guard, Vinnytsia Region, Podillia, security structures, law enforcement agencies, political opposition, crime.*

Функціонування охоронних та каральних органів в Українській Державі Павла Скоропадського залишається однією з важливих проблем у дослідженні державотворчих процесів 1918 р. Запровадження Державної варти стало спробою гетьманського уряду створити централізовану та дієздатну структуру охорони громадського порядку, яка б виконувала як класичні поліцейські функції, так і завдання із забезпечення політичної стабільності. Незважаючи на наявність ґрунтовних праць, присвячених загальній характеристиці Варти, діяльність цієї інституції у конкретних регіонах України досі висвітлена фрагментарно.

Особливий інтерес становить Вінниччина, що у 1918 р. перебувала в епіцентрі селянського руху, політичного протистояння та соціальної напруги. Вивчення діяльності Варти у цьому регіоні дозволяє простежити, наскільки ефективно охоронний апарат відповідав на виклики часу та які чинники зумовили його занепад.

Мета статті полягає у висвітленні діяльності Державної варти у Вінницькій губернії, аналізі її організаційних засад, функцій, специфіки взаємодії з місцевим населенням та причин краху.

Державна варта була створена у квітні 1918 р. і юридично оформлена «Статутом Української Державної Варти» від 9 серпня 1918 р. Відповідно до нього, Варта підпорядковувалася Міністерству внутрішніх справ і мала трирівневу структуру: губернські, повітові та міські управління. На Поділлі головним центром управління була Вінниця, де діяло губернське управління Варти, а в повітових містах створювалися її локальні відділення.

Кадровий склад формувався здебільшого з колишніх поліцейських та жандармів Російської імперії. Це дозволило забезпечити певну професійну підготовку та організованість, однак водночас спричиняло негативне ставлення суспільства, яке сприймало Варту як спадкоємицю імперської охоронки.

Одним із головних завдань Державної варти на Вінниччині була боротьба з селянським рухом. Регіон відзначався високим рівнем соціальної напруги, оскільки гетьманська політика повернення поміщицьких земель їхнім колишнім власникам викликала різке невдоволення селян. У багатьох повітах Поділля спалахували збройні

виступи, які місцеві органи Варти придушували спільно з німецькими військовими частинами.

Поряд із цим, Варта виконувала функції боротьби зі злочинністю. У Вінниці та інших містах губернії вона здійснювала патрулювання, регулювала дотримання комендантської години, охороняла стратегічні об'єкти. Значну увагу приділяли також виявленню та ліквідації кримінальних угруповань, які активно діяли на тлі загальної нестабільності [1, с. 246].

Особливим напрямом роботи залишалася боротьба з політичними опонентами. Під нагляд Варти потрапляли соціалісти-революціонери, соціал-демократи, більшовицькі активісти, а також місцеві діячі, що підозрювалися в антивладній діяльності. На практиці це часто виливалося у репресії та арешти, що ще більше загострювало відносини з населенням.

Населення Вінниччини сприймало Державну варту неоднозначно. Для частини міських жителів вона була необхідною структурою, що підтримувала порядок і забезпечувала відносну безпеку. Натомість у селянському середовищі Варту розглядали як репресивний орган, покликаний обслуговувати інтереси поміщиків та гетьманської адміністрації.

Серйозною проблемою була слабка легітимність Варти. У багатьох селах її підрозділи ставали мішенню для нападів повстанців, які роззброювали співробітників та нищили адміністративні документи. До цього додавалася кадрова нестабільність, брак фінансування та залежність від німецьких військових підрозділів [2, с. 117].

Занепад Державної варти на Вінниччині був зумовлений сукупністю факторів. По-перше, вона так і не здобула підтримки більшості населення, особливо селянства. По-друге, кадрова політика, що спиралася на колишніх імперських службовців, призводила до відчуження від українських державницьких ідей. По-третє, падіння гетьманського режиму в листопаді–грудні 1918 р. остаточно зруйнувало адміністративну вертикаль Варти. Значна частина співробітників залишила службу, деякі приєдналися до повстанців або військ Директорії [3, с.69].

Державна варта на Вінниччині у 1918 р. була покликана стати дієвим інструментом забезпечення порядку та політичної стабільності, однак реальність виявилася набагато складнішою. Виконуючи одночасно функції поліції та карального апарату, Варта зіткнулася з активним противом населення та браком соціальної підтримки. Її діяльність у регіоні була спрямована передусім на придушення селянських повстань і боротьбу з політичними опонентами, тоді як класичні правоохоронні функції залишалися другорядними.

Таким чином, історія Державної варти на Поділлі віддзеркалює загальні риси гетьманського режиму: спробу створити сильний державний апарат у надзвичайно несприятливих умовах та неможливість утвердити його без широкої суспільної підтримки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Скоропадський П. Спогади: Кінець 1917 – грудень 1918. Київ : Філадельфія, 1995. 492 с.
2. Сідак В. С. Контррозвідка останнього гетьмана. Київ, 1995. 212 с.
3. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. Київ : Наукова думка, 2003–2013.
4. Статут Української Державної Варти = Про устав Украинской Государственной Стражи : закон від 9 серп. 1918 р. / Рада Міністрів. – Харківщина : Ведомости Харьковщины, 1918. № 17, 19, 24, 26, 28 сент., 1 окт. С. 1–68.
5. Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / редкол.: І. Дзюба та ін. Київ : Наукова думка, 2003–2019.
6. Хара С. Організація Державної Варти Української Держави (1918 р.) // Матеріали наук. конф. Харків, 2018. С. 66–74.
7. Тимошук О. В. Державна варта Української Держави (історико-юридичний аналіз). Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. 72 с.
8. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень–грудень 1918). Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. 462 с.
9. Мироненко О. М., Бенько О. П. Каральний млин гетьманату (квітень–грудень 1918). Київ; Дніпродзержинськ, 1993. 198 с.
10. Галушко К. Ю. Українська Держава – жорсткі уроки. Павло Скоропадський. Погляд через 100 років. Київ : КСД, 2018. 336 с.
11. Гай-Нижник П. П. Власний Штаб гетьмана П. Скоропадського: структура, штати, завдання (1918 р.) // Гілея. 2011. Вип. 53(10). С. 73–80; Вип. 54(11). С. 91–101; Вип. 55(12). С. 65–71.

Олександр Кравчук

ОСИП НАЗРУК НА ПОДІЛЛІ У 1918 Р.

Анотація. Стаття присвячена подільським сторінкам українського громадсько-політичного, державного і військового діяча доби українських визвольних змагань О. Назарука. Розглядається його діяльність на Поділлі у період гетьманату та під час повстання Директорії УНР у 1918 р.

Ключові слова: О. Назарук, гетьманат, Директорія УНР, Кам'янець-Подільський, Вінниця, Поділля.

Oleksandr Kravchuk

OSYP NAZARUK IN PODILLIA IN 1918

Abstract. The article is devoted to the Podillia pages of the Ukrainian public-political, state and military figure of the era of the Ukrainian liberation struggle O. Nazaruk. His activities in Podillia during the